

KAMBODJA

Överlevaren

Bakom dess mörka förflutna döljer sig opolerade pärlor och bortglömda paradisoar. Kambodja är ett litet, lättillgängligt land som fortfarande bjuder på många oupptäckta smultronställen. Text: MAYA VERMA Foto: MAX ALM-NORELL



Nunnan, som så många andra äldre i landet, förlorade man och barn under Röda Khmerernas styre.



En båt tur längs med Tonlé Sap är ett skönt sätt att umgås med vänner och familj.



”HÄR KAN ÄVENTYRLIGA RESENÄRER FORTFARANDE HITTA UNDANGÖMDA SMÅ PARADIS.”

Khmererna var en gång Asiens mäktigaste folk och deras herravälde sträckte sig från södra Vietnam, till Kina, Thailand och södra Burma. Tusen år senare har civilisationen fallit och nära hälften av befolkningen mördats i ett av mänsklighetens värsta folkmord. Kambodja har en makaber, modern historia och mitt bland de överlevande vandrar folkmordets förövrare ännu omkring. Det är inte mer än trettiofem år sedan som ett brutalt krig rasade i landet.

En stilla undran över hur historien kunnat tilldela landet dess öde vilar över befolkningen. Som världens största hinduiska, och senare buddhistiska, imperium var Khmerriket under sin storhetstid från 1000-talet till 1200-talet världens största förindustriella, urbana centrum. Tempelstaden Angkor Wat var rikets säte och det enorma monumentet bär vittne om dess makt och rikedomar, framstående konst, kultur, estetiska och arkitektoniska bedrifter. Skiftet till buddhismen under 1300-talet bidrog troligtvis till att de sociala och politiska systemen kom ur balans och riket bröts ned av maktkamper, invasioner, sjukdomar och revolter. Men den storslagna historien och ruinen är en viktig källa till stolthet för kambodjanerna.

Landet, som i princip förlorade hela sin utbildade befolkning under folkmordet, och mer eller mindre hela sitt kulturarv, är inne i en intensiv återuppbyggnadsfas som pågått sedan början av 1990-talet, då de första FN-organen kom till landet. För internationella organisationers utsända är Phnom Penh en av de mest eftertraktade posteringarna. Kambodja är ett litet land som ännu inte hunnit slätas ut av turism och modernisering, där

trafiken i huvudstaden fortfarande är dräglig och främst består av tvåhjulningar och tuk-tuks och där det ännu går att hitta dolda, paradisiska, små pärlor.

Vår resa går från Phnom Penh till Kampot och Kep i söder och sedan till kuststaden Sihanoukville och vidare ut i Kambodjas övärld, där vi genom vänner som bor i landet har fått tips om just en sådan pärla – ett ställe som nås genom djungeln och som tills för bara ett par år sedan var helt oexploaterat. Men vi börjar vår resa i den myllrande men ändå pittoreska huvudstaden.

Genom Phnom Penhs stadskärna flyter Mekongfloden som en pulsåder och där den delar sig till Tonlé Sap-floden breder stadskärnan ut sig längs den västra flodbanken. Färdas man norrut på Mekongfloden når man på bara några timmar Siem Reap och den tusenåriga tempelstaden Angkor Wat. Phnom Penh är en förhållandevis liten stad och höghusen lyser fortfarande till stor del med sin frånvaro, även om det under de senaste åren har poppat upp flera aparta skyskrapor. Byggexpansionen sker utanför politisk eller social kontroll – med pengar och mäktiga kontakter kan man göra i princip vad man vill i landet. I Tonlé Sap-floden intill stadskärnan ligger Diamond Island, en bit land som för tio år sedan var hem åt 300 fattiga vietnamesiska familjer som försörjde sig på att fiska och odla ris. Ön har transformerats till en plats för otaliga snabbmatskedjor, karuseller och festlokaler för kambodjanernas stora bröllopskalas. Här flockas ungdomarna på kvällarna för att köra motorcykel, titta på folk och umgås. Några av de familjer vars land nu blivit allmänhetens rekreationsområde erbjöds viss ekonomisk kompensation för att lämna sin mark, men utan egentlig möjlighet att neka. De som vägrade, avlägsnades med våld och blev helt utan kompensation.

Ungdomarna jag pratat med verkar omedvetna om öns historia. Den unga, arbetslösa frisörskan Nuomchan, som flera gånger i veckan får skjuts hit på sin pojkväs motorcykel, vet ingenting om vad som hänt här tidigare.

– Vi har ingen annanstans att vara, ingenstans att bara slappna av. Vi kommer hit för att ha roligt, säger hon.

De flesta jag stöter på är klädda i västerländska kläder, äter snabbmat på sina parkerade motorcyklar, utrustade med biljetter till nästa 3D-rulle på biografen. De är inte så brydda över hur ön plötsligt tog en helt ny skepnad.

Ine i Phnom Penh blandas det typiska asiatiska myllret – småbutikerna med piratkopierade dvd:er för en dollar styck, massagesalongerna där en fotmassage kostar tre dollar, gatuförsäljarna som kränger rader av armband och en mängd västerländska krogar. Som trendiga restaurangen Metro vid flodbanken, där biff med myror hör till en av de populäraste rätterna. Eller det isblå Toto Ice Cream som serverar sex miniglasstrutar till priset av en, när valet av smak blir för svårt. Här gömmer sig små, charmiga restauranger, lagom hipa för att passa den medvetna, västerländska resenären – och i sanningens namn är det främst utlänningar och välbeställda kambodjaner som har möjlighet att gå hit. Den lilla innerstadsrestaurangen Farm To Table är ett exempel, som känns som en liten bit av hippaste New York mitt i Phnom Penh. För kambodjanerna är konceptet fortfarande främmande, men på denna lilla restaurang mitt i staden är ekologisk odling hett och allt som serveras är lokalt och organiskt. Höns sprätter runt bland odlingslådorna och på den lilla, lummiga uteserveringen står en gammal traktor för barnen att klättra på. På den fina restaurangen Romdeng går det att äta friterade fågelspindlar, som påminner om kyckling i



”MITT I DJUPASTE SYDOSTASIEN HITTAR MAN MAT OCH LOUNGEHÄNG I VÄRLDSKLASS.”

The Sailing Clubs goda mat och sköna atmosfär är lätt att älska.

smaken och myror ger en syrlig kryddning till oxköttet. För den som gillar alternativa proteinkällor är ett besök hos gatuförsäljaren Praoun och hans kollegor längs flodpromenaden ett bra tips – här rullar man snabbt ihop en bit papper till en strut, fyller den med friterade larver, kackerlackor och skalbaggar och det kostar nästan inga pengar alls.

Inte långt från centrum går en reguljärbåt över till andra sidan floden och väl där är stadens larm som bortblåst. Intensivt gröna fält breder ut sig och doften av citrongräs och mango är påtaglig och det slår mig att det nog var så här Diamond Island såg ut för tio år sedan. En ridtur genom fälten tillsammans med världens kanske mest pratglada fransman bekräftar kontrasten. Här står bönderna med de karaktäristiska, koniska hattarna på åkrarna och landskapet böljar fram. Att Phnom Penh ligger bara några hundra meter därifrån är överkligt. Fransmannen lämnade hästlivet i Frankrike för ett lugnare liv, men dock ett liv med häst, tillsammans med sin kambodjanska fru i hennes hemland.

Efter några dagar i Phnom Penh åker vi söderut för att få se mer av det frodiga landet. Färden går mot området där kampotpepparn odlas och vi tar in på det lilla kambodjanskägda familjehotellet Les Manguiers som ligger längs en av Kampotbuktens inflöden. Längs flodens stilla vatten, som mynnar i en sjö i Bokor nationalpark, breder risfälten och de vackra bergen ut sig och det ljumma, salta vattnet är som balsam för huden. Jag tar en stilla simtur i gryningen och får sällskap av de färgglada fiskebåtarna i trä och dess trötta fiskare som just återvänder efter en lång natts fiske i Thailandiska bukten. Båtarnas dundrande dieselmotorer

stör för en stund stillheten. På hotellets område vandrar hundar, får, katter och en och annan kalkon omkring. Cyklar och kanoter finns att låna och spel och pingisbord är bara en liten del av vad som gör stället så bra, inte bara för barnfamiljer utan för alla som vill njuta av floden i skönt avslappnade omgivningar. Kampotpepparn som odlas här i trakterna hör till världens bästa och tillsammans med lime blir den en god köttmarinad som vi testar till middag på terrassen någon meter ovanför flodens dansande vatten.

En bit söderut ligger Kep, som blev ett populärt område att semestra i bland fransmännen som koloniserade landet från 1800-talets andra hälft fram till andra världskriget. Under 1960- och 1970-talen blev detta ett tillhåll för den kambodjanska överklassen. I bergen som löper längs kusten ligger de vackra, men förfallna franska villorna kvar, höljd i dimma med ett drömskt och sagolikt skimmer av överklassens forna semesternöjen. Under Röda Khmerernas styre var Kep ockuperat och under 1980-talet plundrades villorna på sitt sista innehåll. Nu står de som förfallna minnen av en svunnen tid som fick ett abrupt och våldsamt slut. Tyvärr är tiden att se villorna knapp, eftersom diverse utvecklingsprojekt satsar på kasinobyggen i de dimhöljda bergen.

Vid strandkanten i Kep gömmer sig högst oväntat en liten bit äkta kaliforniskt loungehäng där surfarna med rufsigt hår och fladdrande långklänningar är de enda som saknas för att upplevelsen av geografisk förvirring skall vara total. Strand-

restaurangen The Sailing Club tillhör ett nätverk av restauranger som underhålls av utlänningar och rika kambodjaner. Att dess babyblå trästruktur och vitmålade interiör, loungesoffor och himmelsängsdraperade dagbäddar är populära är inte svårt att förstå. På restaurangens brygga, som sträcker sig ut i Chhak Kepbukten, serveras drinkar och färsk fångst från havet ovanför vågorna som skvalpar mot sanden under terrassen. För de nykära finns möjlighet att äta en romantisk middag i enskildhet vid ett litet bord längst ut på den långa bryggan. Färsk juice av passionsfrukt, mango eller ananas smakar lika sött som den värmande solen och sanden som kryper upp mellan tårna.

Vi åker vidare från Kep mot Kambodjas örike, en resa som i taxi tar ett par timmar. Trafiken här är ökad och vi ser till att inte färdas efter mörkrets inbrott. Kambodjas örike nås med båt från kusten vid Sihanoukville. För bara ett par år sedan var öarna Koh Rong Samloem och Koh Rong förbehållna de invigda och ännu helt oexploaterade. Då fanns det endast el fyra timmar om dagen och en ficklampa var ett måste i packningen. Det tar ungefär en till två timmar med båt, beroende på väder och vind, att ta sig ut till den första av öarna, Koh Rong Samloem. Öarna är fortfarande helt bilfria.

Koh Rong Samloem, som är den minsta ön, är nio kilometer som längst men trots sin ringa storlek breder en djungel ut sig, med ett rikt djur- och fågelliv. I den än så länge orörda regnskogen går det att cykla eller vandra, exempelvis upp till öns högsta punkt där utsikten är magnifik. Saracenbukten, där snabbåtarna från Sihanoukville lägger till, har en tre kilometer lång, bländande vit sandstrand och långgrund, kristallklart vatten. För omkring tre år sedan började bungalows och små hotell byggas längs stranden och nu finns flera alternativ på både första och andra parkett att välja mellan. Fram till nyligen var ön en väl förborgad hemlighet, vetskapen om dess existens spreds endast via muntliga rekommendationer och på ön fanns enbart ett litet ställe att övernatta på.

När vi tiger av båten möts vi av två lokala killar som slänger upp vårt bagage på en kärra och ber oss följa stigen genom djungeln mot det lilla bungalowhotellet Lazy Beach på andra sidan ön. De ringer upp bartendern Mary från Skottland som meddelar att hon väntar på oss på södra sidan, redo med fyra stora glas lemonad. Ågarna till Lazy Beach, Chris och Rich från England och kambodjanska Ken, som vuxit upp på ön, har aldrig gjort reklam för att locka gäster och fram till nyligen hittade endast de som nåts av tips från vänner och bekanta hit. Chris och hans kompanjoner har valt att bibehålla en nästan teknikfri existens och när jag ringde dem från min lilla lägenhet i Malmö för att försäkra mig om att en ledig bungalow nära restaurangen skulle vänta på oss när vi kom dit två månader senare, fick jag en bekräftelse på knagglig kambodjansk engelska från kvinnan på andra sidan. Om en bungalow bokats eller om hon stavat mitt namn någorlunda rätt hade jag ingen aning om efter samtalet. En sökning på hotellsajter visar felaktigt att Lazy Beach är ständigt fullbokat eftersom det lilla hotellet vägrar ansluta sig och betala avgifter till bokningssajterna. Så misströsta inte – ett knaggligt



Mer än två tredjedelar av Kambodjas befolkning är under 30 år gamla.



Det traditionella rutmönstrade kramatyget är typiskt för khmererna.

samtal till en dam på andra sidan jordklotet ger ett fullgott resultat, ska det visa sig.

Lazy Beach stora, nydesignade lounge och restaurang har hängstolar, soffor, fätöljer, spel och en gudomlig utsikt, inte minst vid solnedgång – och är befriat från wifi. Här finns ingen annan möjlighet än att varva ner, umgås och äta gott. En variation av rätter serveras och trots bredden är maten vällagad och vacker och det du inte äter upp erbjuder personalen dig att spara till nästa mål. Det här är ett ställe som inte har någon formell ekostämpel men som är måna om att efterlämna ett ekologiskt fotavtryck i bebisstorlek. Känslan av att de kämpar mot Goliat (eller snarare ryssarna, som planerar ett kasinobygge på en av paradisoärna) gnager och Chris som drivit stället sedan 2007 vet att han lever på lånad tid. Han vill inte fortsätta när exploateringen blivit för stor. Han njuter av en livsstil som snart inte kan finnas kvar här.

– Den vackraste synen av alla här, ser du vid ett nattligt bad i havet, när månen gått i moln och stjärnorna inte syns. Då visar sig en liten bit av kosmos i havets djup när marelden gnistrar, säger Chris.

På Koh Rong, den större av de två öarna, planeras ett stort miljöanpassat ö-turistprojekt, men ännu är ön orörd, spektakulär och intim. Här har det svenska Robinsongänget balanserat på pålar i kristallklart vatten och även amerikaner och fransmän har skickat sina utvalda överlevare till ön. Kambodjanerna själva är dock hopplöst omedvetna om vilket paradiset de förvaltar. Varje morgon innan den första turisten hunnit vakna städas stränderna, och tur är väl det, annars hade de varit så gott som obrukbara på grund av allt skräp som dagligen sköljs upp från havet.

Den mindre ön Son Saa hör till de kambodjanska öarnas mest exklusiva. Här går det att hyra villor för flera tusen dollar natten och här arbetar man i framkant med hållbar utveckling. Lokalbefolkningen utbildas i att hantera avfall och bevara miljön och havet runt omkring har blivit ett marint naturreservat i arbetet med att driva lokal ekoturism.

På fastlandet skiftar stränderna vid Sihanoukville i karaktär, men Otres Beach är den mest bohemiska och lugna av dem. Den är ren, välstädad och avslappnad. I flera andra delar av Sihanoukville är synen av ensamresande, äldre män större än någon annan plats jag har besökt och unga flickor omgivna av en eller flera gamla ölmagar är inte en ovanlig syn här. Myndigheterna försöker uppmärksamma problemet med informationsplakat som uppmanar turisterna att kontakta dem om de ser något avvikande, och att inte ge barn pengar eller mat eftersom det håller dem kvar på gatorna och därför borta från skolorna. Åtgärderna går långsamt och fortfarande är Kambodja ett av världens främsta länder för sexturism, uppskattningsvis är en tredjedel av de prostituerade under 18 år.

Den orörda pärla som Kambodja är ska ses i ljuset av landets mörka historia och långa väg framåt. Även om såren inte är läkta är Kambodja på god väg mot en bättre och ljusare framtid. ■



Utsikten över Bokor nationalpark har en lugnande verkan.



Flodens salta vatten svalkar skönt.



Det är lätt att få tiden att gå på Les Manguiers i Kampotområdet.



På småöarna i Kambodjas örike finns ännu varken bilar eller teknik.



”KAMBODJA FÖRÄNDRAS SNABBT OCH KAMBODJANERNA ÄR HOPPLÖST OMEDVETNA OM VILKET PARADIS DE FÖRVALTAR ”

På Koh Rong Samloem är vattnet kristallklart och långgrunt och stranden kilometerlång och vit.

Guide Kambodja

SNABBFAKTA

Invånare: 15 miljoner.

Språk: Khmer.

Valuta: Riel, men ännu bättre fungerar amerikanska dollar.

Tidsskillnad: + 5 timmar, sommartid.

Visum: 30-dagarsvisum köps på flygplatsen vid ankomst. Det är bra att ta med två passfoton, men om du glömt dem kan du betala några tiör för att ordna nya på plats.

Ta dig dit: För bästa och kortaste rutten, flyg med Thai Airways från Stockholm eller Köpenhamn till Bangkok och vidare därifrån till Phnom Penh med samma bolag. Det går också att flyga billigare via till exempel Hongkong med Cathay Pacific eller Shanghai med China Eastern Airlines men då med fler byten och längre restid. Ett annat alternativ är att hitta en billig resa till Bangkok och flyga vidare med asiatiska bolag till Siem Reap. Därifrån kan man resa söderut med bil, buss eller inrikesflyg.

Ta dig runt: Cambodia Angkor Air, Cambodia Bayon Airlines och Bassaka Air med fler flyger mellan Phnom Penh, Sihanoukville och Siem Reap. Var beredd på plötsligt ändrade avgångar och långa väntetider. Att resa med buss är ett väldigt prisvärt alternativ och bussar går att hitta till alla delar av landet. Taxi är ett annat alternativ, landet är litet och lätt att ta sig runt i med bil. Trafiken är ökad, så avstå från långa bilresor efter mörkrets inbrott och kontrollera att bilen har fungerande bälten. Båt till öarna utanför Sihanoukville kostar knappt hundra kronor per person.

BOENDE

Cochi Garden Guest House

En grön oas mitt i Sihanoukville sus och brus. Vackert, vitputsat litet hotell med trappor och gångar, prunkande trädgård och gott italienskt kaffe. Dubbelrum från 220 kronor per natt inklusive frukost.

[Serendipity Beach Road, Sihanoukville.](#)

Les Manguiers

Tillbakalutad familjeidyll längs

ett inflöde från Kampotbukten och intill Bokor nationalpark. Bohemiskt med får, kalkoner och höns på hotellets gård. Cyklar och kanoter finns att hyra. Dubbelrum från cirka 100–800 kronor per natt.

[mangokampot.com](#)

Lazy Beach

Enkelt bungalowhotell precis vid strandkanten, det enda hotellet på södra sidan av ön Koh Rong Samloem. Gudomligt vackert, enkelt och lugnt. Inget wifi, ingen stress. En stuga med två dubbelbäddar rymmer lätt en familj på fyra personer, från cirka 600 kronor per natt.

[Koh Rong Samloem, Kambodja.](#)
[lazybeachcambodia.com](#)

MAT & DRYCK

Kep Sailing Club

En liten bit av Kalifornien mitt i djupaste Sydostasien. Utsökta drinkar och färska skaldjur, kocken är nyrekryterad från populära restaurangen Metro i Phnom Penh.

[Kep Sailing Club, norr om Knai](#)

[Bang Chatt Resort.](#)

[knaibangchatt.com/the-sailing-club](#)

Romdeng

Vacker restaurang i kolonialstil. Personalen utgörs av ungdomar från gatan och deras lärare. Här erbjuds de utbildning, arbete och mentorskap. Specialitet: friterad tarantella.

[74 Street 174, Phnom Penh.](#)

Farm To Table

Som att komma till en liten, liten lantgård mitt i centrala Phnom Penh. Inte alls kambodjanskt, men ändå mer lokalt än något annat. Odlingar, traktorer och höns samsas med restaurangens gäster om den lilla innergården.

[16 Street 360, BKK 1,](#)

[Phnom Penh](#)

SHOPPING

Smateria

Socialt företagande på riktigt. Här återanvänder man begagnade myggnät och andra annorlunda material till sina hantverk. Nästan alla anställda är kvinnor och företaget har en egen förskola och skola i sina



The Sailing Club serverar nyfångad havstallrik med tillhörande kam-potpeppar i lime.



Många av Angkor Wats statyer har fått nya huvuden sedan de halshöggs av Röda Khmererna.

lokaler där de anställdas barn får undervisning och de erbjuder tretton månaders lön och socialförsäkring.

[8 EO, Street 57, Boueng Keng](#)

[Kang, Phnom Penh.](#)

[smateria.com](#)

SE & GÖRA

Kampotpepparplantage

Kampotpeppar är världskänd och skyddas som en regional produkt med en så kallad GI-certifiering (på samma sätt som till exempel Champagne). Köp några paket peppar och vips är presentshoppingen avklarad.

[Kampotdistriktet i södra](#)

[Kambodja.](#)

Mareld

I havet utanför bland annat Koh Rong Samloem går marelden att se under dygnets mörkaste timmar. En helt oförglömlig syn.

Båttur längs Tonle Sap

Ta en flodtur med fritt flöde av öl, läsk och färsk kambodjansk frukt med utsikt över Phnom Penh på ena sidan och landsbygden på andra sidan. Cirka 130 kronor per person för en tvåtimmars kvällstur i solnedgången. Bokas lättast på plats.

[Preah Sisowathkajen i centrala](#)

[Phnom Penh.](#)

Tuol Sleng Museum

En gammal gymnasieskola som användes som ett av 150 ökända säkerhetsfängelserna i landet under Pol Pots styre. En av de totalt sju överlevande säljer böcker i museets trädgård. Det kostar knappt 20 kronor i inträde, cirka 50 kronor med guide. Ett besök här är nästan nödvändigt innan avfärd söderut, för att rakryggad kunna möta kambodjanernas blickar under resan.

[Hörnet av Street 113 och Street 350](#)

[tuoslenggenocidemuseum.com](#)